

Het wetenschappelijk tijdschrift en vaktijdschrift als bronnen voor de journalistiek

door P. Hagen

Een wetenschapsredactie van een krant van enige omvang ontvangt wekelijks tientallen tijdschriften. Tot de absolute top horen de buitenlandse wetenschappelijke bladen als *Nature*, *Science*, *Lancet*, *New England Journal of Medicine*, en in de categorie populair wetenschappelijk, *Scientific American*. Aan Nederlandse bladen bevat het pakket vermoedelijk het *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, *Medisch Contact*, het *Chemisch Weekblad*, *Biotechnologie*, en verder een persoonlijke selectie van redacteurs, uiteraard in overeenstemming met hun budget.

De vraag is nu volgens welke criteria journalisten deze en andere bladen te lijf gaan. Waarop is de keus die u in de krant terugvindt gebaseerd?

De journalist zoekt continu naar het nieuwe, het onbekende, het ongewone. Hij is niet geïnteresseerd in de dijk, maar in de dijkdoorbraak en eventueel ook het sluitende caisson, en lijkt wat dat betreft op de tandarts: niet het gave gebit, maar de gaten houden hem aan het werk. Andere nieuwscriteria zijn: betekenisvolle ontwikkelingen, het pas gebeurde, spanning, maar ook verstrooiing. En daarbij let de journalist op de betrokkenheid van zijn gehoor en human interest. Ter illustratie zij vermeld het fluoridebat van lang geleden. Waarom kreeg die tandheelkundige kwestie zoveel journalistieke aandacht? Er was een spannend wetenschappelijk debat tussen voor- en tegenstanders. Dat was op zichzelf al interessant genoeg. Daar kwam bij dat iedere Nederlander met een aansluiting op de waterleiding belanghebbend was. Een grote betrokkenheid kortom. En de kwestie had verreikende consequenties zowel politiek als ethisch.

Een vluchtige beoordeling van het *Nederlands Tijdschrift voor Tandheelkunde*, het *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* en *Medisch Contact* op de genoemde selectiecriteria leverde, bij een totaal van 14 nummers, gemiddeld twee tot drie artikelen per nummer op die interessant zijn voor de journalist, niet als wereldschokkend wetenschappelijk 'hard nieuws', maar wel van maatschappelijk (Nederlands) belang. Uit het *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* waren dit bijvoorbeeld bijdragen over wachtlijden bij hartchirurgie en het middel tegen migraine. Een voorbeeld uit het *Nederlands Tijdschrift voor Tandheelkunde* is de bijdrage over de gebrekkige gebitstoestand van Turkse en Marokkaanse kinderen. Dit tijdschrift bevat overigens relatief het minste harde nieuws, wat niet verwonderlijk is voor zo'n kleine uithoek van het menselijk lichaam. Toch zijn er onderwerpen die best interessant zijn om er eens een verhaal over te maken, bijvoorbeeld angst voor de tandarts; vrije-vestigingsmogelijkheden van tandartsen binnen de EG, en amalgaamvergiftiging.

Voor belangrijk wetenschappelijk nieuws moet de journalist doorgaans over de grens kijken en toegang zoeken tot internationale tijdschriften. Via *Lancet* of *Nature* komt het nieuws vanzelf terug in Nederland. Het omgekeerde zal nooit gebeuren. *The New England Journal of Medicine* zal, op grond van de zogenaamde Ingelfinger Rule, een artikel weigeren waarvan de essentie eerder in het *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* stond. Zoals het *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* op zijn beurt een scribent de deur wijst die zijn wetenschappelijke ei eerst in het *Algemeen*

Dagblad legde. De wetenschap heeft nu eenmaal haar eigen pikorde.

De journalist heeft meer bronnen dan alleen het tijdschrift: persberichten, congressen, produktinformatie van farmaceutische industrieën, persconferenties, nieuwsbrieven van wetenschappelijke organisaties, boeken en interviews met wetenschappers. In veel gevallen zal hij ook gebruik maken van internationale persbureaus die breder georiënteerd zijn en vaak sneller kunnen werken.

Om te kijken hoe het in de praktijk gaat met de berichtgeving over een onderwerp als onderzoek naar kanker, zijn door een groep studenten 14 maanden lang vijf kranten (vier landelijke kranten en een regionale) geanalyseerd. Daarbij werd alleen gekeken naar berichten in de categorie wetenschapsnieuws. Hoewel niet volledig, geeft deze analyse een goed beeld hoe er wordt geselecteerd:

- De landelijke kranten hebben minstens eens in de tien dagen een bericht over wetenschappelijk onderzoek op het gebied van kanker. Zou er echt zoveel nieuws zijn dat het publiceren in Nederlandse dagbladen waard is?
- Kranten maken een zeer verschillende selectie. Bijna geen enkel item haalt alle kranten.
- Nog geen tien procent van de artikelen gaat over fundamenteel onderzoek (oncogenen, erfelijkheid, enz.) Vrij veel artikelen gaan over bepaalde soorten kanker en de behandeling daarvan. De meeste aandacht krijgt borstkanker, gevolgd door huidkanker. Een veel voorkomende en slecht behandelbare ziekte als longkanker staat op de derde plaats. Waarom staat borstkanker het meest in het nieuws? Vanwege emotionele betrokkenheid?
- De meerderheid van de berichten is optimistisch. De wens om de nooit te winnen 'oorlog tegen kanker' te winnen overheerst. En de wens is vaak de vader van de selectie. Opmerkelijk is ook dat de berichten meestal afkomstig zijn uit Nederlandse instellingen. Zou de oplossing voor kanker uit Nederland komen?
- Bij een meerderheid van de berichten wordt de universiteit genoemd waar de krant zijn thuisbasis heeft. Regionale of groepsbelangen spelen een rol in de selectie.

Wetenschapsjournalisten zijn op zoek naar nieuws en in dat opzicht lijken ze op wetenschappers. Maar tegelijk worden journalisten beperkt door hun eigen bijziendheid. Wetenschappers hebben ook wel eens moeite los te komen van oude paradigma's. Voor journalisten is het zo mogelijk nog moeilijker af te wijken van de vaste regels van het nieuwsbedrijf.

Volgens de genoemde criteria zoekt de journalist naar het nieuwe en het ongewone. Toch sluit zijn feitelijke nieuwsselectie vaak aan bij heersende modes, bij het gewone, omdat het zo moeilijk is het ongewone te onderkennen. Men mag hieruit niet afleiden dat een journalist zijn werk niet goed doet. Het is zijn taak uit de immense stroom van miljoenen wetenschappelijke publicaties datgene te kiezen wat voor een groot publiek relevant is. Voor een deel valt dat samen met wetenschappelijke relevantie. Voor de rest is er een grote mate van variatie in wetenschappelijke rubrieken. Dit heeft te maken met de subjectieve keus van de journalist en de specifieke interesse van zijn publiek. En die liggen overall anders.